

ויצא ב

לית זבולון צ"ל "עיקר דירתו" של יעקב באהל לאה, אינו רק מפני שבו נשלם מספר "ששה בנים", אלא זה שייך גם לענינו ומעלתו של זבולון (שנתוסף אז ב"אהל לאה").

ולפי זה מקום לתמוה: ענינו של יעקב הוא – לימוד התורה, כמש"נ¹, ו"יעקב איש תם יושב אהלים", "אהלו של שם ואהלו של עבר"², ואילו ענינו של זבולון הוא (כברכת יעקב לזבולוני) "זבולון לחוף ימים ישכון גו"³, "שהי' זבולון עוסק בפרקמטיא"⁴ – וא"כ, כיצד אפשר לומר, שדוקא ענינו של "זבולון" הוא הקובע "עיקר דירתו" של יעקב?

ב. לכאורה הי' אפשר לבאר זה ע"פ מחז"ל⁵ עה"פ⁶ "שמח זבולון בצאתך ויששכר באהלך" – "זבולוני ויששכר עשו שותפות, זבולון . . יוצא לפרקמטיא

א. בטעם קריאת שם "זבולון" נאמרי "ותאמר לאה גו' הפעם יזבלני אישי כי ילדתי לו ששה בנים ותקרא את שמו זבולון", ופרש"י "לשון בית זבול⁷ . . בית מדור, מעתה לא תהא עיקר דירתו אלא עמי שיש לי בנים כנגד כל נשיר".

והנה אף ששם "זבולון" (לשון בית זבול⁸) בפשטות מורה על ענין הנפעל בלאה, "יזבלני איש" – מ"מ, ע"פ הידוע שהשם שנקרא בו אדם שייך לנפשו ומהותו

[כמבואר בספרים⁹ ששמות בני אדם "אינם" דרך מקרה או רצון האב ואם לקרותו כך", אלא "הקב"ה הוא הנותן שכל חכמה ודעת בלב אביו ואמו ל- קרותו בשם שהוא משורש נשמתו של הבן": ועאכו"כ השמות שניתנו על ידי האמהות שנביאות הוי', שודאי הכירו (בנבואתן ורוח קדשן) מהות נשמות בניהן ובהתאם לזה קראו להם שמות].

ג' שהתוכן דשם "זבולון" שייך ל- מהותו של זבולון עצמו, שהרי הוא ה- נקרא בשם זה. ואין זה סתירה למש"נ "הפעם יזבלני אישי" (דקאי על לאה) – כי י"ל דהא בהא תליא: זה גופא שב-

בניהם ע"ש המאורע . . כי שורש נשמת הבן הוא מעין שורש דבר המאורע¹⁰.

(7) תולדות כה, כז.

(8) רש"י שם, מב"ר עה"פ (פס"ג, י). וראה גם פרש"י פרשתנו כח, יא ד"ה וישכב. – וראה לקמן בפנים רס"ה.

(9) ויחי מט, יג. – וכן בברכת משה (ברכה לג, יח) "שמח זבולון בצאתך".

(10) רש"י ויחי שם (מב"ר פצ"ט, ט. וכן בב"ר שבהערה הבאה). ועד"ז בפ' ברכה שם.

(11) ב"ר פרשתנו (פעי"ב, ה). תנחומא ויחי יא. ועוד. פרש"י ברכה שם. וראה ויקר' פכ"ה, ב (הובא להלכה בהל' תת' לאדה"ז פ"ג ס"ד).

(12) ברכה שם.

(13) ל' רש"י ברכה שם. וראה גם רש"י ויחי

שם.

(1) פרשתנו ל, כ.

(2) מ"א ת, יג.

(3) ש' הגלגולים הקדמה כג. ש' מרז"ל בסופו. עמה"מ ש"א ספ"ד. או"ת לה"מ פ' בראשית (ד, ד). וראה ג"כ חפץ ה' לברכות (יג, א). אוה"ח וישלח לה, י. ר"פ וילך. ועוד. ס' חסידים סרמ"ד.

(4) ל' האו"ת שם.

(5) רש"י פרשתנו כט, לד (וראה גם רש"י ל, כד). ב"ר פרשתנו (ספעי"ב).

(6) וראה או"ת (שם, סעי"ג), "ראשונים קראו

ג. אמנם, מצינו דוגמת ענין זה גם בחיי יעקב עצמו:

בפרשתנו מסופר בארוכה על דבר שהייתו של יעקב בבית לבן כ' שנה, ש' במשך זמן זה לכאורה, לא ה' נמצא באהלה של תורה, אלא ה' עסוק במרעה צאן של לבן, ומתאים לדיני התורה ה' עסוק באופן של „בכל כחי עבדתי גו' כיום גו' כלילה”¹⁷ [שלמדים מהנהגת יעקב בבית לבן כיצד צריכה להיות עבודת הפועל, כמבואר ברמב”ם וכו’].¹⁸

ומ”מ, לא זו בלבד שדוקא בעת הזאת זכה ל”ויפרוץ האיש מאד מאד”¹⁹, הצלח למעלה ממדידה והגבלה (ב' פעמים „מאד”²⁰) – ומובן, שזה כולל גם (ואד-רבה – בעיקר) הצלחה רוחנית²¹ (ובפרט שהמדובר בהאבות, שהיו „מרכבה” לר' צון העליון כל ימיהם²², ובמשכ”כ משאר הצדיקים, שחייהם אינם חיים בשריים אלא חיים רוחניים²³) – אלא עוד זאת, שדוקא בבית לבן העמיד יעקב את שבטי ישראל (לבד מבנימין), ויסד את

בספינות ומשתכר ונותן לתוך פיו של יששכר והם יושבים ועוסקים בתורה לפיכך הקדים זבולון ליששכר כו” – והרי מובן שקדימה בתורה היא קדימה במעלה, והיינו שבזה שזבולון עוסק בתמיכת התורה יש בו מעלה על יששכר.¹

אבל קשה לומר שמעלה זו (של תמכין דאורייתא) תכריע בקביעת מקום דירתו של יעקב, שעיקר המעלה והחשיבות אצלו הוא ענין התורה – דאך תהי’ „דירתו” של יעקב תלוי’ ב”מקום” העוסק בפרקמטיא (לו יהא שכוונת העסק היא רק בשביל תמיכת התורה) ולא במקום אהלה של תורה עצמו?²

ובפרט ע”פ דיוק לשונו של רש”י „עיקר דירתו” (כיון שהוא „בית זבול”) – ש”ל שזהו החידוש ב”בית זבול” לגבי „דירה”: סתם דירה יש במשמעה גם דירת עראי, משא”כ „זבול” מורה על בית קבוע³ *¹⁵ [וע”ד הלשון „בית זבול” בנוגע לבית המקדש – „בנהי בניתי בית זבול לך מכון לשבתך עולמים”, שנקרא „בית זבול” להיותו דירת קבע של הקב”ה, באופן של „מכון לשבתך עול” מים”, דירה נצחית] – כלומר: חשיבות ענינו של זבולון אינה רק כדירה סתם, דירת עראי וכו’, אלא היא קשורה עם „עיקר דירתו”, דירת קבע של יעקב.⁴

14 וראה בארוכה צרור המור ואלשיך כאן.

15 באלשיך (ועד”ז בצרור המור) כאן, ש” „זבולון הוא אכסניא לתורה . . . שהוא זן את יששכר”. אבל לכאורה צ”ע (כפנים), דאך אפ”ל שהוא „אכסניא לתורה” יותר מיששכר?

15* ולהעיר מרש”י ע”ז ח, ב (ד”ה שמוזבלים): לשון זבולני איש, ענין חניי של חיבור ואסיפה.

16 ולהוסיף מדיוק ל’ רש”י „לא כו’ אלא עמ” – ל’ שמורה שהוא לעיכובא (תודיה מתני’ – מנחות פג, סע”ט) – ראה השק”ט במפרשי רש”י כאן.

17 פרשתנו לא, ו: שם, מ (ולהעיר מב”ר פס”ח, יא: כל כ’ שנה כו’ מה ה’ אומר כו’ שיר המעלות כו’). – משא”כ רועה צאן בכלל, לא באופן של „פועל” שחייב לעבוד בכל כחו כו’. וכמבואר בכ”מ (מהם – מאמרי אדה”ז תקס”ח) ע’ קצב. תו”ח ויחי (קב, ב). ועוד) שטעם זה בחרו האבות להיות רועי צאן כי אין במלאכה זו טירדות כו’.

18 סוף הל’ שכירות (מהשיעור דיום ש”ק זה – תשמ”ח). טושו”ע ח”מ ס”ס שלו. שו”ע אדה”ז ח”מ הל’ שאלה ושכירות כו’ ס”כ. – ולהעיר מקרא להל’ נזקי גו”ג כו’ סק”ב.

19 פרשתנו ל, מג.

20 ראה תו”א פרשתנו (כג, ב. שם, ג). ועוד.

21 ראה בארוכה ע”ד החסידות תו”א, תו”ח וכו’ פרשתנו.

22 תניא פכ”ג. ובכ”מ.

23 ראה תניא אגה”ק ביאור לסי’ זך.

הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים", כלומר, מר, "דירתו" של הקב"ה אינה בעולמות עליונים, שהם עולמות רוחניים, אלא דוקא בעולם הזה הגשמי התחתון, ועד, כמ"ש רבינו הזק"נ, ש"הוא התחתון ב"מדרגה שאין תחתון למטה ממנו".

וזהו הכוונה והמטרה של עבודת בני כלל, ובפרט בכל משך זמן ה"גלות, שע"י עבודתם בבירור וזיכוך ה"עולם (בעשיית מצוות בדברים גשמיים, וכן עשיית "כל מעשיך לשם שמים" – שע"י מקדשים דברים הגשמיים שבהם עובדים ה"ה השם) נעשה העולם כלי הראוי לקדושה העליונה, ובגמר עבודה זו (בביאת המשיח) יהי' כל העולם כולו "דירה" להקב"ה.³²

ובזה מובן הקשר בין שני העניינים שב"זבולון" – (א) השם זבולון, מלשון "בית זבול", דירת קבע, (ב) עניינו של זבולון: בעל עסק (ולא יושב אהל) – כי המשכת הקדושה בגשמיות העולם היא בעיקר ע"י עבודתם של בעלי עסקים, שע"י שעוסקים בעניינים גשמיים של העולם לש"ש ומקיימים בהם מצות כו', עושים את העולם הזה הגשמי "דירה" להקב"ה: בעבודת זבולון נעשה ה"בית זבול" – דירה לו ית'.

וזהו הטעם של הקדמת זבולון (בעלי עסק) ליששכר (יושבי אהל) – "שמח זבולון בצאתך (ואח"כ) ויששכר באהלך" (כנ"ל ס"ב) – לפי שבענין עשיית דירה להקב"ה, שזהו "בתחתונים" דוקא, בגשמי מיות העולם, שאין תחתון למטה ממנו".

ביתו, בית ישראל, שכא"א מהם יש לו נשמה קדושה³³ וכלולה בנשמת יעקב³⁴ – שזוהי מעלתו של יעקב³⁵, בחיר ה"אבות שהיתה "מטתו שלמה"³⁶, דלא כאברהם ויצחק ש"יצאו מהם" ישמעאל ועשו³⁷.

שאינו מובן: איך זה שלהצלחה ה"רוחנית הגיע יעקב (לא בזמן עסקו בתורה כו' אלא) דוקא בהיותו 1901 ובבית לב?

ד. ויש לומר נקודת הביאור בזה:

אמרו חז"ל³⁸, "צדיקים . . דומין ל"בורא", דמזה מובן, שהסברת ענין "ע"י קר דירתו" של יעקב היא בהתאם ל"המבורא בענין "דירתו" של הקב"ה³⁹.

והנה ידוע מה שאמרו חז"ל⁴⁰, "נתאוה

(24) ראה תניא רפ"ח.

(25) תניא אנה"ק ס"ז. ולהעיר – ישראל נקרא רק לאחר עבודתו אצל לבן ומלחמת המלאך דעשו שלחמיו וע"ש נצחוני בכ"ז (וישלח לב, כט ובפרש"י שם: ועם אנשים עשו ולבן). לאחר עשיית הדירה. בכ"ז ה' (הובא באנה"ק בנדוד – מב"מ פד, א. זח"א לה, ב. ובכ"ח) שופר' דיעקב כו'.
(26) ראה ל"ת להאר"ז ר"פ לך, וביאורו באוה"ת ח"ש (קכו, א) שעיקר היחוד ה' ע"י יעקב שה' מטתו שלמה. ע"ש. – וראה ע"ד הנגלה בית האוצר (להר"י ענגל) כלל א (סוף אות ד, ועוד).

(27) ויקר' פל"ז. ה. וראה פסחים נו, א. תו"כ בחוקותיו כו, מב. ספרי ואתחנן ו, ד. האינו לב, ט.
(28) פסחים, ספרי, ויקר' שבהערה הקודמת.
(29) ב"ר פס"ז, ח. אסת"ר פ"ו, ב. רות רבה פ"ד, ג. ועוד.

(30) ראה גם אלשיך כאן בפירושו, "זבולני איש" – "כאשר עשה לזבול שהשרה שם שכנה כן יעשה לי כו". וראה צרור המור. ולהעיר מבחי' (ועוד) כאן (ל, כא), ש"ילדתי לו ששה בנים" קאי על "שש קצוות עליונים . . השכינה כלולה משש קצוות". וראה שם (פסוק כ) השייכות לזבולון דוקא (מלשון "זבול"). וראה צרור המור ואלשיך שם.

(31) ראה תנחומא נשא טז. ועוד. תניא רפ"ז.

(32) תניא שם.

(33) תניא פל"ז. ע"ש.

(34) עיין גם תניא אנה"ק ס"ה (קט, א-ב) שדוקא ע"י בעלי מצוות העוסקים בצדקה וגמ"ח, ממשכין אור התורה למטה לעולם העש"י.

— יש יתרון בעבודת זבולון על עבודת יששכר, כנ"ל.

וי"ל שזה הטעם שאנו רואים כי עד בוא הזמן שמלאכתם נעשית ע"י אחרים — לאחר ביאת משיח³⁵ — רוב בני"ה הם בעלי עסק ולא יושבי אהל, ובלשון חז"ל³⁵, "הרבה עשו כר' ישמעאל ועלתה בידו כרשב"י ולא עלתה בידו" והתורה על הרוב תדבר³⁶ — כי להשלים מטרה זו — לעשות העולם הזה התחתון דירה לו ית', זה נעשה בעיקר על ידי "זבולון" דוקא, כנ"ל.

וע"פ כל הנ"ל יובן גם בנוגע ליעקב: (א) מכיון שדירתו של הקב"ה היא בתחתונים דוקא, לכן גם קביעת "עיקר דירתו" של יעקב (שצדיקים דומין ל- בוראן כנ"ל) קשורה דוקא בענינו של "זבולון"³⁷ — עבודה בגשמיות העולם: (ב) פעולתו בהעמדת השבטים — שזה ה' יסודו של עם ישראל כנ"ל — היתה דוקא ב"חרן", "חרון אף של מקום (בער- לם)³⁸, במקום ש"אין תחתון למטה מ- מנו", ובזמן כאשר אופן עבודתו של יעקב עצמו ה' בדומה לעבודתו של "זבולון" — לא יושב אהל, אלא פועל בבית לבן.

ה. אבל לכאורה עדיין חסר ביאור: סו"ס הרי ענינו של יעקב הוא תורה כנ"ל, וכידוע³⁹ בענין ג' העמודים שעלי-

(35) ברכות לה, ב.

(36) מו"נ ח"ג פל"ד.

(37) ואף שבפועל ה' "עיקר דירתו" של יעקב באהל רחל דוקא (ראה רש"י פרשתנו לא, ד. שם, לג. וישלח לה, כב. ועוד) — י"ל שזה מפני ש"אלה תולדות יעקב יוסף" בנה של רחל. וכל תורתו מסר יעקב ליוסף (פרש"י וישב לו, ג — מב"ר פפ"ד, ח).
(38) רש"י ס"פ נח.

(39) ראה לעיל ע' 121 והערה 56. — וראה תניא אגה"ק ס"ז (קיא, סע"ב) דיעקב "ה' מרכבה ל- תורה".

הם העולם עומד, תורה עבודה וגמ"⁴⁰, שהם כנגד ג' האבות, ויעקב הוא כנגד קו התורה — וא"כ אף שיש יתרון מעלה בזבולון, מ"מ אין זה טעם, לכאורה, שמעלה זו תכריע בקביעת עיקר מקום דירתו של יעקב — ומהו הקשר וה- שייכות דמעה זו שבזבולון לענינו של יעקב — תורה?

ויובן זה בהקדם תוס' ביאור במעלת עבודת זבולון, שדוקא על ידי עבודה זו נעשה העולם דירה לו ית'. דלכאורה: מעלת ענינו של זבולון היא רק בעת העבודה — כאשר עסוקים (עדיין) בכי- רור וזיכוך של עניני העולם לעשותם כלים לקדושה עד וקודם שכל העולם כולו ייהפך לדירה לו ית': אבל לאחר גמר העבודה, ויקויים היעוד⁴¹, ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ" — הרי אז, אין צורך לכאורה לעבודתו של זבולון ובלשון חז"ל⁴² מלאכתו נעשית ע"י אחרים [ולהעיר ממ"ש אדמו"ר הזקן⁴² יתירה מזה שלעת"ל לא תהי' העבודה לברר טוב מן הרע אלא רק עליות ב- קדושה גופא]: ויתירה מזה הרי בבוא משיח צדקנו יהי' (בלשון הרמב"ם⁴³) "עסק כל העולם . . . לדעת את ה' בלבד", "תורתו אומנתו"⁴⁴.

ונמצא, לכאורה, שעבודת זבולון היא ענין עראי, ואין בה ענין הנצחיות: ו- כיצד מתאים שדוקא ע"י עבודת זבולון יהי' ענין ה"דירה"⁴⁵, "בית זבול", דירת קב"ע (כביכול) של הקב"ה?

(40) אבות פ"א מ"ב.

(41) זכרי' יג, ב.

(42) תניא אגה"ק סריס כו.

(43) הל' מלכים בסופו.

(44) ראה באריכה "הדרן על הרמב"ם" (לקו"ש

חכ"ז ע' 237 ואילך).

(45) ועאכ"כ מצד העולם עצמו, דזה שהוא ב- גדר "תחתון . . . בענין הסתר אורו ית'" (תניא פל"א)

והי' מסתבר לומר שדירת קבע של הקב"ה תהי' ע"י ובענין תורה⁴⁶, שהתורה היא נצחית ולא תהי' מוחלפת⁴⁷, "עומדת לעולם ולעולמי עולמים"⁴⁸.

ו. ויש לומר הביאור בזה:

"דירה" באופן של קבע ונצחיות אמנם לא יתכן אלא בדבר שהוא נצחי, כ"ישראל" ותורה, שלהיותם דבוקים בהם נצחיים⁴⁹; ומה שה"דירה" נעשית דוקא על ידי עבודת זבולון, הוא (לא מצד עצם פעולת היכוך וביור של ה' עולם, שזהו רק ענין עראי, כנ"ל, אלא) מפני שעל ידי עבודה זו בא לידי גילוי התוקף והנצחיות שבישראל ותורה.

ובהקדם- תוכן הכתוב⁵⁰ - "מנסה ה' אתכם לדעת הישכם אוהבים את ה' או", שע"י נסיונות בא לידי גילוי - תוקף האהבה לה'.

הוא ענין עראי, עד שהעולם יעשה דירה לו ית' שאז יתבטל הסתר ושזב אינו בגדר "תחתון" . בענין הסתר אורו ית' כו". וראה לקו"ש חט"ז ע' 88 הערה 40 ובשו"ה ג שם.

46) ולהעיר מתניא ספליז. וראה לקו"ש חט"ז ע' 440 ואילך (ובהערה 57 שם). ועוד.

46*) ולהעיר מתוראי בהוספות (קט, א. וראה שם קכד, א) בטעם שהתורה נק' "ספר" - "שהספר הוא נצחי תמיד בלתי יבוטל לעולם" . אך האגרת אינו נכתב אלא לפי שעה בלבד ולא להתקיים כלל". וראה שם בענין "מגילת אסתר" שנק' "אגרת" (כי "מיד שעלו מן הגלות" . אין טעם להת- לבשות זאת". ע"ש), ונק' לפעמים גם בשם "ספר" - כי בהעלם יש גם בה ענין הנצחיות. ע"ש. - וי"ל שעד"ז הוא בענין עבודת זבולון (ראה לקמן בפנים).

47) ל' הרמב"ם ה' יסודי התורה רפ"ט.

48) ראה תר"א (עו, ד) ועוד - "להיות לו ית' דירה בתחתונים והיינו לשכון שכנינו בישראל". ע"ש (וכפשוטו של מקרא "ושכנתי בתוכם"). וראה בארכה (לכללות סעיף זה) לקו"ש חט"ז ע' 477 ואילך. ושי"נ.

49) ראה אדר"ג ספלי"ד.

50) פ' ראה יג, ד.

וע"ד המבואר במ"א⁵¹ בביאור דברי הרמב"ם⁵² בענין בעל תשובה ש"טעם טעם החטא ופירש ממנו וכבש יצרו" ומעלתו על צדיקים, "שלא חטאו מעולם" - דמי שלא טעם טעם חטא אינו מובטח שהוא יעמוד בצדקתו בכל המצבים, גם אם יהי' בנסיונות שאינו רגיל בהם כו', ובמילא לא בא לפועל וגם לא לגילוי תוקפו הדרוש לעמידה בנסיונות אלה:

משא"כ בעל תשובה ש"טעם טעם ה- חטא ופירש ממנו וכבש יצרו", הרי נת- גלה ובא לפועל תוקפו ולא יכשל עוד הפעם (ובלשונו הרמב"ם⁵³ "יעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב כו' לעולם").

וכן בעניננו: כל זמן שאין לבני מו"מ בעניני העולם לבררם ולזככם, אף ש- עוסקים בתורה ועבודת ה' - בכ"ז הרי התוקף והנצחיות שבנשמתם לא בא ע- דיין לידי גילוי ועאכ"כ לא לידי פועל בעבודתם, ולכן אין זו עבודה שתעשה בפועל דירה להקב"ה.

דוקא בעבודת זבולון, שעוסק ב"תח- תונים" - "שאינו תחתון למטה ממנו בענין הסתר אורו ית'⁵⁴" - ומ"מ עוסקים ב- תורה ומקיימים מצוות וכו', ה"ז מגלה וכו' את התוקף⁵⁵, להיותם דבוקים

51) לקו"ש חכ"ט ע' 234 ואילך. ושי"נ.

52) רמב"ם ה' תשובה פ"ז ה"ד.

53) רמב"ם שם פ"ב ה"ב.

54) ל' התניא פל"ז.

55) וי"ל ששני ענינים בזה: (א) ההעלם וההסתר שבתחתונים מגלה תוקף הנשמה. (ב) מכיון שאמיתית מציאותו של יש הגשמי הוא יש האמיתי (ביאורו"מ מג, ג ואילך. סה"מ תרס"א ע' קצו. ובכ"מ*) - לכן, ע"י

(*) כמבואר בכ"מ שזהו הטעם שדירתו ית' היא בתחתונים דוקא (ראה סה"מ תרע"ח ע' ק"ג ואילך.

בתכלית עם השם. ובזה נעשים „דירה“ לשכינה באופן קבוע ונצחי⁵⁶.

וזהו הקשר בין ענין „דירה“ העתי-דה להיות בגמר העבודה (דכל משך זמן הגלות), עם זה שאז „לא יהי עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד“. יהיו ישראל חכמים גדולים כו", לימוד ה-תורה באופן של תורתו אומנתו – כי ענין ה„דירה“, „דירת קבע“ של הקב"ה, מתגלה בעסק התורה של ישראל, אלא כדי שעסק זה יהי בתכלית השלימות הי' לאחר העבודה כל משך זמן הגלות.

וע"פ הנ"ל מובן שאין סתירה בין שני הענינים שביעקב – (א) שענינו הוא תורה, כנ"ל, (ב) שלימות הצלחתו באופן ד„ויפרוץ האיש מאד מאד“ והעמדת שבטי ישראל כו' באו דוקא בעת וע"י עבודתו בבית לבן – כי כדי שהתורה תהי' אצל יעקב בקביעות ולתמיד בלי כל הגבלה („מאד מאד“) – הי' בא עי"ז שיעקב הי' ב„חרון אף של מקום (בעור-לם)“, ושם הי' רועה צאן (פועלו של לבן), שאז נמשך ונתגלה בתורתו ועבור-

בירור וזיכור התחנות מתגלה כח העצמות שבישראל (מצד שורש נשמתם). וראה המשך תרס"ו ע' תצב ואילך. לקו"ש ח"יב ע' 74 ואילך. וראה באתי לגני תשי"ב (בסה"מ באתי לגני ח"א) פ"ד (וש"נ).
(56) עפ"י יומתק הלשון „תמכין דאורייתא“ (וראה אגה"ק סוסי"ה – כי זבולון פועל תמיכה וחיווק בענין התורה, ככפנים. וראה מפרשים הנ"ל הערה 15 שזבולון הוא „אכסניא לתורה“.

ואולי י"ל שע"י שהם נותנים לפיו של יששכר כו', נפעל בלימוד התורה של יששכר גם העילוי שבעבודת זבולון (ע"ד שיש לזבולון חלק בתורתו של יששכר).

ד"ה באתי לגני תשי"א פ"ד. – אלא שעצם (ופנימיות) הדירה היא בישראל דוקא (ראה לקו"ש חס"י שם. וש"נ).

דתו של יעקב שיהי', ויפרוץ האיש מאד מאד", למעלה מכל מדידה והגבלה.

ז. מענין האמור – שהעילוי הנפעל על ידי עבודת „זבולון“ בבירור וזיכור העולם יבא לידי גילוי בלימוד התורה של ימות המשיח – יש גם נפק"מ ב-מעשה בפועל בעבודתנו עתה:

אף שבכמות רוב זמנו של „זבולון“ הוא בהתעסקות בעניני העולם (לשם שמים כו') – מ"מ, הוא מחוייב לקבוע עתים לתורה, וכן לעסוק בעבודת התפלה.

וע"פ המבואר לעיל מובן, שאין ה-פירוש בזה שגם בעלי עסק מחוייבים בלימוד התורה ועבודת התפלה, אלא – שלימות העילוי שזבולון לגבי יששכר (זה שעל ידי עבודתם עושים דירה ל-הקב"ה, דירת קבע ונצחי) מתגלה בהם בעבודתם בתורה ותפלה⁵⁷. וי"ל דהבחי-נה שבהיותו עוסק בעובדין דחול – עבד עבודתו כדבעי ועשה ה„דירה“, וכ"ז מאיר באופן קבוע, היא כאשר לימודו ועבודתו ביום השבת (שאו פנוי מפרק-מטיא) היא באופן נעלה ביותר, גם מ-עבודת יושבי אהל.

ויש לומר, שזוהי כוונת רבינו הזקן באגרתו הידועה⁵⁸, ש„בשבתות וימים טובים שגם כל בעלי עסקים יש להם פנאי ושעת הכושר להאריך בתפלתם ב-כוונת לבם ונפשם לה' ואדרכה עליהם

(57) ולהעיר מפסק אדה"ז (הל' ת"ת פ"ג ס"ד) דגם מי ש„דעתו קצרה ומותר לעסוק במי"מ באופן קבע – צ"ל המי"מ „כדי שיוכל להחזיק ידי ח"ח שהם לומדי התורה יום ולילה כו' ויהא נחשב לו כאילו למד כן ממש בעצמו כו'“, היינו שגם העסק במי"מ עצמו צ"ל לשם לימוד התורה יומם ולילה „נחשב לו כו' ממש בעצמו“.

(58) תניא אגה"ק ס"א.

מוטל ביתר שאת ויתר עז" – די"ל ש-
כוונתו אינה רק בנוגע להחייב, שחל
עליהם ביתר שאת ויתר עז (מיושבי אהל
שיש להם פנאי להאריך בתפלה גם ב-
ימות החול), אלא שעבודת התפלה שלהם
היא „ביתר שאת ויתר עז" מתפלת יושבי
אהל.

וכמו שביאר אדה"ז במק"א⁵⁹, ש„זהו
טעות הבעלי עסקים שבדעתם שאין
יכולים להתפלל כ"כ כמו היושבי אוה-
לים כי אדרבה נהפוך הוא שהם יכולים
להתפלל יותר כי יתרון האור הוא מתוך
החושך דוקא", וכמו שמבאר שם, שדוקא
משום שבימי החול טרודים בעניני פר-
נסה כו', הנה אח"כ בעת התפלה יכולים
לעורר בעצמם אהבה בלתי מוגבלת (כ"ב-
כל מאדך").

ועד"ז הוא בנוגע לקביעות עתים
בתורה – שיש יתרון מעלה בקביעות
עתים לתורה של הבעלי עסק מפני „ש-
הוא בחי' אתכפיא יותר מביושבי אוה-

לים"⁶⁰, שזה שהבעל עסק כופה את
עצמו כו' (נגד טרדותיו בעניני העולם)
לעסוק בתורה, פועל שלימוד התורה
שלו הוא באופן נעלה יותר מיושבי אהל.

וזהו ההוראה במעשה בפועל לרובם
של בני" – שאופן עבודתם הוא ע"ד
העבודה דבעלי עסקים (וגם עוסקים ב-
צרכי ציבור הם בכלל זה): לכל לראש
צריכים להוסיף בקביעות עתים לתורה,
והקביעות צריכה להיות באופן דקביעות
בנפש, וביום השבת צריכים גם לעסוק
בעבודת התפלה באריכות,

ואין זה דבר נוסף על שליחותם ה-
עיקרית לעשות את העולם „בית זבול"
לו ית', אלא קשורים זב"ז: העילוי של
„בית זבול" הנעשה על ידי עבודתם בא
לידי גילוי אצלם בלימוד תורתם וב-
עבודתם בתפלה ובפרט בהאריכות ביום
השבת.

ועל ידי זה מקרבים עוד יותר בוא
יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים,
במהרה בימינו ממש.

(משיחות ש"פ ויקרא תשמ"ב,
ק"ל ה' דסוכות תשמ"ג)

59) תו"א ר"פ נח (ט, סע"א. וראה גם שם, ב).
וראה גם תו"א תרומה פ, רע"ג.

60) תו"א שם פ, ג.

ויצא ג

טעם השינוי בין הכתובים הנ"ל: רש"י רק מדגיש במה הוא השינוי, שיעקב הקדים זכרים לנקבות ועשו הקדים נקבות לזכרים, אבל אינו מבאר תוכנן של הנהגות אלו, למעליותא או לגרי-עותא.

מפרשי רש"י מבארים, "כי עשו . . . ה' מקדים נשיו" קודם בנים דנשיו היו עיקר דעתו רק כי הבנים יצאו ממנו בסבת תאות נשיו אבל יעקב לא נשא נשיו רק בשביל להעמיד תולדות שנים עשר שבטים ובניו היו גורמים לישא אשה לכך בניו קודמים שהם הסיבה לנשיו ועשו הנשים הם סיבה לבניו כו".

ועפ"ז אתי שפיר הא דלא ביאר רש"י ענין זה בפירושו כאן, כי כבר נתפרש הבדל זה בין הנהגות יעקב ועשו בפ"רש"י לנפ"ז: הן אודות הנהגת עשו בתאוות נשים, ש"כל מ' שנה ה' עשו צד נשים מתחת יד בעליהן ומענה אותם" (שמוז מובן גם בנוגע להנהגתו לאחר נישואיו): והן בנוגע להנהגתו ההפכית של יעקב, ש"לא נשא נשיו רק בשביל להעמיד תולדות" – מפורש כבר לעיל, דלא נשא אשה עד היותו בן פ"ד שנה כאשר "מלאו ימי" ואמר "אימתי אעמיד

א. עה"פ, "ויקם יעקב וישא את בניו ואת נשיו על הגמלים" מעתיק רש"י, "את בניו ואת נשיו" ומפרש, "הקדים זכרים לנקבות ועשו הקדים נקבות לזכרים שנאמר ויקח עשו את נשיו ואת בניו וגו'".

משטחיות לשון רש"י נראה, שבפ"רשו זה כוונתו לבאר השינוי שבין שני הכתובים – שביעקב נאמר, "את בניו (ואח"כ) ואת נשיו", ובעשו להיפך – "את נשיו (ואח"כ) ואת בניו".

אבל, כמדובר כמ"פ: כאשר ישנה אי-זו קושיא וסתירה בפשש"מ מכתוב אחד לשני, אין רש"י בפירושו עומד עלי' לתרצה בפסוק הראשון, מכיון שאין קושיא עדיין, אלא בפסוק השני, במקום שמתעוררת השאלה. ועפ"ז אינו מובן בנפ"ד, מהי הקושיא בכתוב כאן שיש צורך בפירוש וביאור, ואשר בגללה הוזקק רש"י להביא כאן ע"ד הנהגת עשו המסופרת לקמן בפ' וישלח?

[מקורו של רש"י הוא אמנם מהמדרש עה"פ כאן, אבל פרש"י הרי ענינו, לכל לראש, הוא פשוטו של מקרא, ואין דרכו להעתיק אלא מדרשים המוכרחים ב-פשוט"מ].

ב. גם צריך להבין:

לכאורה אין בדברי רש"י הסברה ב-

(5) גי'א (וראה גם רא"ם) כאן. ועד"ז הוא בפירוש ר"א בן הרמב"ם כאן. ומסיים: וזה דרש נעים.

(6) וראה גם מדרש שכל טוב פרשתנו עה"פ: אבל עשוי ויקח את נשיו תחלה לזנות ואח"כ את בניו.

(7) ולהעיר מפרש"י בראשית ד, יט: כך ה' דרכן של דור המבול כו'.

(8) פרש"י תולדות כו, לד.

(1) פרשתנו לא, יז.

(2) וישלח לו, ו.

(3) ב"ר פרשתנו (פער"ד, ה. וראה מת"כ שם).

(4) ולהעיר שבמדרש הובא דרש זה עה"פ

עה"כ דפ' וישלח (ב"ר פפ"ב, יג), משאיכ בפרש"י שם.